

Lesní školka: Prožitek přítomného okamžiku uprostřed přírody

Mgr. Věra Havlíková

Lesní mateřské školy jsou trendem posledních let už i u nás v Česku. Stále více rodičů volí pro své děti tato zařízení jako alternativu ke klasickému předškolnímu vzdělávání. Jaké ale mají lesní školky a kluby postavení nejen v legislativním systému? S jakými nástrahami se ve své organizaci musí potýkat a jak si představují budoucnost? A jsou vlastně vhodné pro každé dítě či rodiče?

Lesní kluby jsou společně s lesními školkami alternativou k tradičnímu předškolnímu vzdělávání. Kladou důraz na **pobyt dětí v přírodě** a vzdělávání mimo učebny, přímo v prostředí přírody, nejčastěji lesa. Odpočinek dětí probíhá v zázemí, které má nejrůznější podoby (jurta, chatka, maringotka apod.). Zde mají také uložené náhradní oblečení a pomůcky na ven. Děti z lesních školek/klubů však netráví celý rok jen v lese. Nedílnou součástí programu jsou i návštěvy kulturních akcí a veřejných institucí.

České lesní školky/kluby se nejvíce inspirovaly v Německu, kde existují více než 20 let. Ve Skandinávii, jež

ním klubu **Sedmikvítek v Mníšku pod Brdy**, co se děje v lesním klubu v zimě a s jakými problémy se v Sedmikvítku potýkají, nám sdělila jedna z průvodkyň Tereza Zbrožková.

Jaká je historie vašeho lesního klubu?

Lesní klub Sedmikvítek oslavil na jaře 2023 devátý rok své existence. Formálně existujeme jako právní forma zapsaný spolek – Essentia, z. s. Mimo provoz a realizaci programu předškolního vzdělávání jsou spolkem pořádány také akce, workshopy, víkendové laboratoře pohybu apod. To vše v souladu s hlavním posláním spolku Essentia.

v prostředí lesa, také o **svobodu pohybu a projevu dětí**. Takovýchto rodin bylo v okolí brdských lesů několik, a tak se školka naplnila. Lesní klub zahájil svůj provoz v roce 2014 a díky podpoře a díky přátelským vazbám mezi všemi členy spolku klub Sedmikvítek vzkvétal. V lesním klubu průvodcovali v roli denního pedagoga rodiče, ale i profesionálové.

Předcovidové období a zejména období pandemie bylo pro náš klub obdobím temna bez společné vize. Rozpadla se rada spolku. Lesní klub byl personálně nedostačující. V roce 2022 jsme se stabilizovali, ale museli jsme zdražit naše školkovné. To byl nepříjemný krok pro rodiče, ale nutný z hlediska udržitelnosti provozu. V současné době jsme ustáli další finanční krizi a nyní jsme ve fázi budování udržitelnosti. Máme nový tým, já jsem nově po třech letech průvodcování dětí v roli koordinátorky. Mám spoustu plánů a nových vizí pro školku, což v realitě mé funkce znamená, co si neuděláš sám, tak není. Začátky hodnotím jako náročné, ale věřím v to, že se všechno to úsilí propíše do celé organizace, která se nakonec vydá cestou registrace.

„Chtěli jsme školku s přirozenou výchovou a vzděláváním v prostředí lesa i svobodou pohybu a projevu dětí.“

má jeden z nejlepších systémů vzdělávání na světě, je vzdělávání v úzkém kontaktu s přírodou běžnou praxí celé poslední století. V České republice byla první lesní školka založena v roce 2008. Do lesních klubů tu chodí více než 1 500 dětí. Jak to chodí v les-

První roky naší existence se utvářely pod rukama tří žen, maminek, které chtěly mateřskou školu pro své děti. Takovou školku, která by naplnila jejich tehdejší představy o vhodném vzdělávání svých dětí. Členkám rady šlo hlavně o přirozenou výchovu a vzdělávání

Je rozdíl mezi lesní mateřskou školou a lesním klubem? Jak je to se zajištěním kvality vzdělávání?

Lesní mateřské školy (dále jen LMS) jsou oproti lesním klubům (dále jen LK) zařízení, která jsou akreditována ministerstvem školství. Ve školském zákoně jsou již LMS zakotveny jako jedna z možných forem mateřské školy. LMS dosáhnou na dotace za děti a mají nesporné výhody pro rodiče. LMS splňují všechny zákonné normy pro řízení mateřské školy. Jejich udržitelnost s ohledem na děti, rodiče i pedagogy je mnohonásobně vyšší.

Na druhou stranu v LK je prostor i pro lidi, kteří nemají formální vzdělání v předškolní výchově a vzdělávání. Což vnímáme jako výhodu a praktické naplňování environmentální pedagogiky a VUR. Jako nestátní spolek máme určitou svou svobodu a nejsme administrativně zatíženi. Přesto však z mé osobní 3,5leté praxe vidím, že bez dodržování pevného režimu dne, vedení třídní knihy a registru omluvenek, bez vypracovaného ŠVP, bez zavedených evaluačních postupů, bez pojištění a pravidelných školení týmu, se jako svobodný lesní klub neobejdeme.

Přibližte nám zázemí vašeho lesního klubu a denní režim.

V současné době registrujeme 22 rodin, jež jsou členy spolku Essentia. To je takový náš školkový „Leviathan“.

LK je spoluvytvářen průvodci, rodiči, dětmi i veřejností.

Dětem nabízíme pětidenní docházku od 8 do 16 hodin.

Každý všední den v tomto časovém rozmezí fungujeme jako Lesní klub Sedmikvítek pro děti do zahájení povinné školní docházky. Po provozu školky a během víkendu slouží prostory jurty, domečku a zahrady k dalším aktivitám spolku.

Náš tým nyní čítá šest průvodců, kteří ve dvoučlenném tandemu vytvářejí a realizují celodenní program pro maximálně 16 dětí. To je náš stropový limit na den. Dále nám jedna členka spolku spravuje finance a hlídá cash flow, stanovuje a předkládá rozpočet. Dále máme účetní. A v neposlední řadě školníka, který je zároveň i průvodcem dětí.

A pak jsem tu já, koordinátorka Lesního klubu Sedmikvítek, která v současné době zastává obrovskou část funkčnosti spolku.

Běžný den ve školce začíná společným setkáním průvodců a dětí v kruhu u ohniště, ještě na zahradě školky. Společně se vítáme písní, procvičujeme své hlasivky, posíláme mluvící předmět po kruhu. Průvodci nastíní dětem **téma dne**, třeba písní či otázkou. Poté máme společnou rozcvičku. Učíme se básničky s pohybem, procvičujeme s dětmi hrubou moto-

riku. Po deváté hodině už odcházíme do lesa. Do deseti hodin doputujeme na nějaké místo v lese, kde si vytáhne každé dítě svůj podsedák a svačinu s pitím z batohu. Společně posvačíme a pak probíhá dopolední program. Někdy **tvoříme z přírodnin**, hrajeme hry, procházíme s dětmi připravené nízké lanové překážky, stavíme s nimi **domky a bunkry**, vnímáme smysly ony barvy, vůně, terén pod nohama, zvuky ptáků nad hlavou, pozorujeme stopy života v lese. Otisky na kůře stromu, stopy zvířete v blátě apod. V procesu poznávání a učení jsme jako průvodci aktivní. Jsme s dětmi třeba na blátivé zemi, v dešti, v hlíně apod.

Les nabízí opravdu nekonečně mnoho možností, jak dítě celistvě rozvíjet. Aby nám bylo v lese komfortně, máme vhodné oblečení do přírody. Dobré boty a oblečení složené z několika funkčních vrstev, dobrý batoh s hrudní přezkou a podsedák, abychom neprochladli od země. To je nutné vybavení každého lesního dobrodruha, které nás neodradí od pobytu v přírodě ani za deště a mrazu.

Odpoledne probíhá tak, že se na 12. hodinu vracíme do zázemí, kam nám doveze jídelna místní speciální základní školy teplý oběd. Náš dodavatel obědů je opravdu skvělý. Jídla jsou vyvážená a chutná. Před obědem se opět setkáme v kruhu, tentokrát

u stolu na terase nebo v případě velké zimy v jurtě. Nejdříve si zpíváme a děkujeme za obživu. Pak děti, které mají službu, roznášejí jídlo. Po obědě **předškoláci uklízí obědový stůl** a umyjí nádobí. Většinou jde jen o přibory a naběračky. Dětem se rozdává jejich obědová porce do ešusů či podobných nádob, které si ráno do školky přinesou a odpoledne zase, se zbytky od oběda, odnesou domů. Okolo 13:15 jsou malé děti ve spacím domečku, kde probíhá odpočinek. Předškoláci **pracují v jurtě**. Někdy pracují ve svém předškoláckém sešitě dle zadání, nebo tkají na stavu pouzdro na kapesní nožík, k dispozici mají materiál na vyrábění výrobků, puzzle, skládačky, deskové hry.

Na zahradě často pobývají na písce nebo na prolézačkách, za teplého počasí u našeho malého jezírka.

vedností, rodičovské kruhy a zájmové přednášky.

Spolupracujete s dalšími lesními školkami a kluby, MŠ, případně dalšími subjekty?

Velkým přínosem je pro nás členství v Asociaci lesních mateřských škol a z něho plynoucí podpora. V letošním roce procházíme bonitou kvality. Máme sepsaný Školní vzdělávací program, revidujeme všechny současné dokumenty tak, abychom jako organizace splňovali standardy kvality lesních mateřských škol a lesních klubů.

Jak a čím se může vzájemně inspirovat lesní klub a běžná mateřská škola?

Mým osobním velkým přáním je **nedělat rozdíly** a nehladat stále další překážky společnému dialogu. Pro

prostor pro nebezpečnou volnou hru bez hranic.

Rodiče z řad zájemců o lesní školky by měli mít rovnoprávný přístup ke vzdělání svých dětí, dle svého svétomí, v souladu s hodnotami rodiny. Také by se předškolní vzdělávání v prostředí přírody zpřístupnilo i rodinám, které na školkovně lesního klubu finančně nedosáhnou.

V čem vidíte přínosy pobytu dítěte v lesním klubu? A je takové zařízení vhodné pro všechny děti?

Nespornou výhodou je přirozené prostředí lesa, louky, cest podél potoků apod. Environmentální vzdělávání předškolních dětí se propisuje hluboko do holistického systému dítěte. Děti u nás tráví téměř **šest hodin denně venku**. Takové děti jsou pak odolné, budují si svůj imunitní systém. Environment lesa vybízí děti k přirozenému pohybu za denního světla.

Naši průvodci a průvodkyně jsou sportovně a outdoor založení lidé. Dokážou dětem zprostředkovat zážitky z nízkých lanových překážek, dokážou se o děti plnohodnotně postarat i venku, nejen uvnitř.

Děti pod jejich dohledem také **pracují s opravdovým nářadím** (nůž, kladívka, vrtačky, pilky, sekerka).

Abych odpověděla i na druhou otázku, tak náš Lesní klub Sedmikvítek je tu pro všechny děti. Pro děti,

” Venku tráví děti denně až šest hodin, díky tomu jsou pak odolnější, budují si imunitu.

Celkově jsme **napojeni na cykličnost roku** a dle počasí vytváříme své pedagogické přípravy. Zkoumáme rostlinnou i živočišnou říši, využíváme přírodních barev a pigmentů, třeba jílovité bláto je skvělým materiálem.

Nabízíte nějaké aktivity i pro rodiče nebo veřejnost?

Ano, aktivity pro veřejnost nabízíme. Často i ve spolupráci přímo s městským úřadem či s dalšími neziskovými organizacemi v okolí. Rádi propojujeme různé cílové skupiny, třeba máme dny setkávání se s rezidenty z místního domova pro seniory. Prostory jsou k dispozici i k dalšímu nekomerčnímu pronájmu. Toho občas využívají skautské oddíly, sdružení Brontosaurus apod.

Naše akce a workshopy vycházejí často přímo z potřeb průvodců lesního klubu a z potřeb členů spolku, který je tvořen rodiči dětí, které školku navštěvují. Může jít o semináře s rozvojovou tematikou, kurzy různých do-

mě osobně již tolik nevidím smysl ve zdůrazňování odlišnosti v přístupu ke vzdělávání v běžných školách a v LK/LMŠ.

Osobně bych v blízké budoucnosti ráda vytvářela možnost pro setkávání se pedagogy ze spádových školek s našimi průvodci, se mnou jako koordinátorkou. A to s cílem započít vzájemný dialog mezi kamennou MŠ a naším Lesním klubem Sedmikvítek.

Určitým ideálem by pak bylo zřízení lesní třídy při stávající mateřské škole v lokalitě. Lesní třídou by se uspokojila poptávka všech rodičů bez výjimek. Je přece v pořádku mít možnost vybrat pro své dítě předškolní vzdělávání dle svých představ a nedělat kompromisy. Tím vším chci jen říci, že pokud by se rozšířila nabídka pro rodiče se zájmem o lesní třídy, které by byly zřizované spádovými státními mateřskými školami, vedlo by to k vzájemnému propojení dvou často stigmatizovaných skupin. Hraničně se často nazývají MŠ ústavy s režimem a LK jako

kteří potřebují péči asistenta, jsou naše finanční možnosti nedostačující, ale jsme otevřeni spolupráci, pokud jsou rodiče schopni náklady na individuální celodenní péči hradit.

Jsmo tu pro všechny děti, ale určitě neuspokojíme potřeby každého

kované školení první pomoci a nejméně dvakrát ročně i supervizi týmu s odborníkem. To možná není standardní v jiných lesních klubech.

Jinak se potýkáme s rozličnými problémy několikrát za rok. Náhlý výpadek příjmu už jen za dvě děti může

možřejmě mohou po uplynutí výpovědní doby odcházet, a to zejména z finančních důvodů. Také je někdy obtížné shodnout se na vizi pro školku se členy rady.

Jakou mají kvalifikaci učitelé/průvodci? Musí umět něco speciálního?

V současné době u nás ani jeden muž ani žena nejsou předškolními pedagogy. Jsou to ale lidé, kteří prošli rekvalifikační chůví do zahájení školní docházky, volnočasoví pedagogové, instruktoři lezení, absolventi kurzu začínajícího průvodce v lesním klubu a lesní mateřské školce od ALMŠ. Naši průvodci jsou vysokoškolsky humanitně vzdělaní lidé, kteří si uvědomují, jak je předškolní vzdělávání důležité, proto se neustále vzdělávají ve svém oboru. (EVVO, Intuitivní pedagogika, artefletika, waldorfská pedagogika apod.)

Co byste všem pedagogům/průvodcům popřála jako podporu jejich práce?

Průvodcům a průvodkyním v lesních klubech bych popřála mnoho sil a vytrvalosti. Aby si dny trávené venku hlavně užívali. Aby byli šťastní. Přejí jim, ať umí vstupovat do energie „flow“ dětí a zažívají přítomné okamžiky s našimi nejmenšími. Ráda bych členům lesních klubů doporučila splnit podmínky Certifikace kvality ALMŠ, případně bych ráda bourala možné předsudky, že vstoupením lesního klubu do rejstříku ztratí školka svou autonomii a svobodu. Určitě tomu tak nemusí, a nemělo by být.

” Neodradí nás žádné počasí, nutnou výbavou je vhodné funkční oblečení, dobré boty i batoh a podsedák.

rodiče. Každodenní přípravování svačinek, ešusů a vybavení pro děti, povinné víkendové brigády, rodičovská účast na slavnostech školky (Dožínky, Adventní spirála, Morana, Pasování předškoláků), to může být pro některé rodiny příliš časově náročné a neatraktivní. Jsme tu pro rodiny, které jsou ochotny částečně se na chodu školky podílet. Čistě klientský přístup bez kooperace u nás není dostačující pro dobré fungování komunity.

S jakými problémy (administrativními, personálními, prostorovými) se potýkáte?

Velkou výhodou je pro nás pronajatý prostor, za který platíme opravdu jen symbolické nájemné. Další výhodou je, že nás podporuje město Mníšek pod Brdy a díky grantové podpoře můžeme celému týmu zajistit kvalifi-

výrazně ohrozit náš roční rozpočet. Dalším faktem je, že průvodcům a dalším zaměstnancům nemůžeme nabídnout pracovní smlouvu HPP, VPP, DPČ. Průvodci pracují na základě svého živnostenského oprávnění jako OSVČ nebo na DPP. To samozřejmě není pro „naše“ lidi ideální pozice. Sa-

Tereza Zbrožková

Členka Rady spolku, hlavní koordinátorka, průvodkyně dětí a sociální pracovnice s praxí nejen v lesních školkách, ale také v preventivních programech pro děti a mládež. Má bohaté zkušenosti s divadelní improvizací, tvorbou i realizací divadelních představení. Inspirují se novocirkusovými disciplínami, tancem a jógou. Jsem tu pro děti a oni pro mě.